

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Aleksandras Icikavičius **RG-50.473*0240**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Laba diena, pone Aleksandrai. Mes prieš keletą mėnesių buvome pas jus atvažiuavę, ir jūs pasakojote prisiminimus apie Antrą pasaulinį karą. Ir šiandieną mes sugrįžome tam, kad užrašytume juos į video. Pirmiausia norėjau, kad jūs prisistatytumėte. Koks yra jūsų vardas ir pavardė?

Aleksandras Icikavičius: Aleksandras Icikavičius. Esu gimęs Kaune 1923 metų gruodžio 13 dieną. Turint galvoj, kad aš esu kauniškis, o įvykiai, su kuriais aš susidūriau, kaip sako, su Holokaustu, akis į akį liečia Skuodą, aš turėčiau, matyt, padaryti mažą įžangėlę, kad galėčiau paaiškinti, kaip aš tam Skuode atsidūriau. Reikalas tas, kad aš baigiau 7-tą rusų vidurinę mokyklą, ji buvo mums labai naudinga, nes ten buvo 10 klasių, o mes turėjome 13, paskui 12, ir, žinoma, norint sutaupyti metus, buvo labai gerai. Aš ją baigiau labai gerai, nes aš prieš tai mokiausi Kauno „Aušros“ berniukų gimnazijoje, praktiškai kursą reikėjo tik kartot. Žodžiu, baigęs aš gavau kelialapį į poilsio namus į Palangą. Pirmą kartą savo gyvenime aš atsidūriau Lietuvos pajūry ir patekau į poilsio namus, kuriuose buvo vien leningradiečiai. Aš buvau vienintelis Lietuvos gyventojas šituose poilsio namuose. Šalia poilsio namų buvo pionierių stovykla, trečioji, kaip aš atsimenu, ir ten dirbo toks Aleksandras Ramanuskas, kurį aš pažinojau nuo prieškarinių laikų iš gimnazijos. Sportavom kartu. Jis man pasiūlė trečioj pionierių stovykloj organizuoti sportinę veiklą. Man tai buvo labai naudinga, nes nebuvo ką veikt, o be to iš karto gavau avansą, pirmą kartą savo gyvenime, - 72 rublius. Tai čia buvo pirmas mano uždarbis. Tai taip aš su vaikais žaisdavau, eidavau maudytis, - tai buvo pavojingiausia, nes dauguma vaikų net kūdros nebuvo matę. Na, ir vienu žodžiu prasidėjo karas. Prasidėjo jis staigiai. Liepos 21-mą vakare buvo centrinis laužas, ten buvo daug visokių koncertų ir panašiai. Žinoma, mums tas nerūpėjo, aš daugiau su tais leningradiečiais bendravau. Mes parėjom jau vėlokai į savo poilsio namus, dar ten pasėdėjom, paplepėjom. Ir staiga pasigirdo dundesys, kai kur pasirodė liepsna, paskui iššokom į balkoną, buvo šviesi naktis kaip diena. Pamatėm bėgančius raudonarmiečius, kas su batu, kas be bato. Vienu žodžiu, buvo aišku, kad nėra linksma. O turint galvoj, kad įtampa veikė jau senokai, tai buvo aišku, kad prasidėjo karas. Ir mums nieko neliko daryt, kadangi visa pionierių stovyklos vadovybė pabėgo, tai tie suaugę žmonės, kiek mes buvom su tais poilsio namų žmonėm leningradiečiais, teko vestis tuos vaikus iš tos trečios pionierių stovyklos kuo toliau nuo ugnies. Ir nutarta buvo eiti prie jūros, ir mes pajūriu nuėjom į Šventąją, paskui norėjom pereiti į Latviją. Mane tai ypatingai traukė, nes mano šeima yra iš Liepojos, iš mamos pusės, ir ten mūsų namas. Tuo metu dar buvo gyva teta ir močiutė. Bet pamatėm stovintį ant sienos latvių atsargą. Atsargai Latvijos yra kaip mūsų šauliai. Sena Latvijos uniforma, jis mūsų nepraleido, liepė eiti ruožu iki punkto oficialaus. Ten jau buvo pilna vokiečių kariškių. Žodžiu, vokiečių kariuomenė jau ten šeiminkavo. Niekur kitur negalima buvo eit, mūsų neleido, liepė grįžt atgal. Einant atgal link Šventosios mus pasitiko du vyrai su dviračiais. Vienas jų buvo lietuviška karine uniforma, vienas baltaraištis, kaip mes sakydavome, - ant civilių drabužių baltas raištis ir šautuvas. Kas, kur, kaip ką, aiškinimaisi. Galų gale mus nuvarė prie Šventosios, tarybinis ūkis buvęs tarybiniais metais ar dvaras, negaliu pasakyt. Nežinau tiksliai, tik žinau tiek, kad atskyrė vaikus nuo suaugusių. Mus uždarė daržinėj, o vaikus kažkur atskirai. Valgyt nedavė, gert nedavė, supratau, kad čia nieko gero nebus, ir naktį pasikasiau po daržine ir išlinkau link kelio. Apie rytą jau buvo šviesu, - visos naktys buvo šviesios, sulaikiau važiuojantį vokiečių sunkvežimį. Aš kaip tyčia, kadangi man reikėjo pasikast, užsidėjau trumpas kelnaites ir

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

atrodžiau, tarp mūsų kalbant, kaip tikras tais laikais Hitlerjugend atstovas: mėlynos kelnaitės, balti marškinėliai, baltos aukštos kojinės ir juodi batai. Tokia kaip sako, (?) uniforma. Na, sustabdė iš karto vokiečiai tą sunkvežimį, mane paėmė, pakėlė, paklausė, kur, kas, kaip, ką. Aš pasakiau, kad taip ir taip, bet, sako, į Liepoją dar reikia palaukti, bet kiek mes važiuojam, tiek pavėžėsime. Bet čia įvyko susišaudymas, kažkokia grupė tarybinių kariškių buvo prasiveržusi iš Liepojos. Žodžiu, ten vyko trumpas susišaudymas, po to manęs į sunkvežimį nebepriėmė, pasakė eiti, kur nori, kaip sako. Turint omeny, kad man latvių kalba yra tas pats, kas vokiečių, lietuvių arba rusų, aš užėjau pas žmones, jie mane pamaitino, pagirdė pieneliu, davė duonelės pavalgyt, ir pas juos nakvojau. O kitą rytą išėjau. O reikėjo eiti kažkur link namų. O kadangi Liepoja užimta, tai namai yra Kaunas. Aš ėjau link Kauno. Pirmas Lietuvos miestelis pakeliui yra Skuodas. Aš jame prieš karą nesu buvęs, neįsivaizdavau, kad toks yra. Žodžiu, prieinant prie Skuodo miestelio, mane pasitiko du vyrai. Civiliai. Vienas jų buvo kuprotas, kitas pilku kostiumu su dideliu Vyties kryžium ant atlapo. Kur eini? Paso aš neturėjau, bet aš tik turėjau mokinio pažymėjimą. Mane nuvedė į miestelį pas tokį žydėlį į viešbutį ir įkurdino tam viešbuty. Pasakė, kad mane įkurdina laikinai, kad aš čia gyvensiu, kol galėsiu važiuoti į Kauną, kai pradės važiuot traukiniai. Na, ir keletą dienų aš ten gyvenau. Turiu pasakyt, kad tuo metu tvarka miestelyje buvo visai nebloga. Vokiečiai visiškai nesikišo į vidaus gyvenimą, bet jau buvo maisto kortelės tokiems dalykams, kaip alkoholiniai gėrimai, kaip rūkalai. Buvo visur griežtai iškabinti plakatai, – kas plėšia, sušaudymas. Vienu žodžiu, tvarka buvo geležinė. Ir naktį iš 28-os į 29-tą, naktį iš šeštadienio į sekmadienį, pusę keturių ryto prasidėjo didelis triukšmas. Keliamės žmonės viešbutyje, vokiečių kareiviai visus varo lauk. Pasirodo, kad prasiveržęs rusų kariškių dalinys išžudė vokišką komendantūrą, kuri buvo nedidelė, vyksta kova, ir visus žmones varė į Plechavičiaus pievą prie upelio šalia Plechavičiaus bažnyčios. Ten bendrai Skuode viskas buvo Plechavičiaus užvadinta, - ir bažnyčia, ir malūnas, viskas buvo Plechavičiaus. Na, žodžiu, mus visus ten suvarė civilius, ir ten mes buvom visą dieną. Tiesa, dar dienos metu dar buvo atvažiavę vokiečiai ir pasakė, kad dega miesto centras, kur yra turgaus aikštė, kad ten dega parduotuvėlės, kas norit padėti, prašom. Bus atsilyginta. Na, nėr kam eit, jaunas žmogus, nuvažiavau, dar padėjau gesint gaisrą. Gavau porą batų už darbą, ir grįžom atgal. Vakare atjojo vokiečių karininkas ir paklausė, kas kalba vokiškai ir lietuviškai. Aš buvau... Kiek man buvo? Septyniolika su puse metų, kaip sako, pienburnis. Nieks nepasakė žinąs, tai teko man pasakyt. Jis išaiškino, kad pavojus realus jau praėjęs, bet ramybės dėlei reikia eiti nakvoti į geležinkelio stotį, na, ir viskas. Tada pradėjom judėt, bet einant pasakė mūsiškiai, vietiniai, kurie ten tvarką darė, kad žydai eina į Šaulių namus, o visi kiti į pakhausus. Pakhausai tai yra didžiuliai sandėliai prie geležinkelio stoties. Ten vokiečiai buvo įrengę karo virtuvę, vaišino ta vadinama dirbtine kava, davė dar kažką ir pavalgyt, užrūkyt, - aš buvau nerūkęs iki karo pradžios. Paskui atvažiavo kunigas žmones ramint su dideliu Vyties kryžium ant sutanos, kaip bebūtų keista. Žmonės pernakvojo. Ten aplink buvo artilerijos pabūklų, ir viskas buvo ramu. Kitą rytą pasakė, kad susidorota su prasiveržimu ir visi piliečiai gali eiti namo. O aš stoviu su savo lagaminėliu, neturiu kur eit. Na, ir tas vokiečių karininkas sako: ko jūs čia stovit? Eikit į miestelį, vis tiek rasit kažkur nakvynę. Užeikit į vietos valdžią, apnakvyndins. Į Kauną važiuoti negalima. Aš einu, ir vėl mane tie patys du pasigauna, tas kupriukas su tuo antruoju, ir nieko daug neklausinėję, už pakarpos ir tiesiai į Šaulių namus. Šaulių namai tai buvo toks senoviškas pastatas iš raudotų plytų, bet aš tų namų mačiau tik vieną

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

sandėlį. Visa kita vyko kieme. Didžiulis kiemas, didžiulė aikštė, kurioje buvo aš nežinau kiek žmonių. Tarp jų buvo pagrinde visi žydai, plius tarybinis aktyvas ir karo belaisviai, dažniausiai sužeisti. Prieš pietus pradėjo rikiuoti į grupes, bijau pasakyti, kiek jų buvo, gal 20-30. Išrikiuodavo, ir, lydimi vyrų su šautuvais ant pečių, buvo genami į netoli esantį miškelį. Praėjus keliolikai minučių pasigirdavo papliūpos kulkosvaidžių ir šautuvų, ir vyrai grįždavo atgal, tie civiliai. Tie visi nuvestieji jau nebegrižo. Buvo aišku, kad vyksta masinis naikinimas vietos gyventojų, - žydų, tarybinių aktyvistų ir karo belaisvių. Bestovint priėjo ir mano eilė, ir mane išrikiavo. Mintis atėjo, pagalvojau, Viešpatie, dar aš nespėjau pagyvent, o jau reikės atsisveikinti su gyvenimu. Tuo momentu atvažiavo automobiliu tas pats vokiečių kariškis, kapitonas, kaip aš paskui sužinojau, jo pavardė buvo Liutkė, ir jis paklausė, ką šitas čia daro? Niekas jam atsakyti negalėjo, pačiam teko versti apie save. Jis jau iš vakaro buvo truputėlį pažįstamas. Sako, kur jūsų daiktai, įsisodino mane į mašiną ir sako, taip, grįžti į Kauną negalima, viešbutis čia sudegęs. Aš jus priimu į 412 geležinkelių bataliono kuopą, kurios numeris 14529. Jūs mums padėsit, kai reikės susikalbėti su vietos valdžia, be to, reikės nurašinėti vyriausios karinės vadovybės pranešimus, kad jie paskui galėtų būti atspausdinti ir iškabinti raštinėj ant sienos. Taip prasidėjo mano buvimas šitam vokiečių daliny. Kai tas dalinys liko Skuode, jau žmonių, kurie buvo suvaryti į Šaulių namus, nebeliko. Kas ten paskui tuos kapus tvarkė, aš pasakyti negaliu, nes su niekuo iš skuodiškių nebuvau ilgus metus susitikęs, ir galiu pasakyti tik tai, ką aš mačiau: žmonės grupėmis, - pabrėžiu, nė vieno vokiečio nebuvo, vien lietuviai, mūsiškiai, - genami į miškelį ir ten sušaudomi.

Alicija Žukauskaitė: Aš norėčiau užduoti keletą papildomų klausimų. Jūs sakot, kad buvo vien tik mūsiškiai, nebuvo vokiečių. Ar tarp tų mūsiškių buvo tas su kuprele ir tas kitas?

Aleksandras Icikavičius: Buvo, buvo. Buvo ir tas su Vyties kryžium, ir tas su kuprele.

Alicija Žukauskaitė: Ar šalia kunigas su Vyties kryžium?

Aleksandras Icikavičius: Kunigas tik buvo pasirodęs sekmadienio vakare geležinkelio stoty, o per šaudymus Šaulių namuose nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tie „mūsiškiai“, kaip jie buvo apsirengę?

Aleksandras Icikavičius: Civiliais. Dauguma. Kai kas turėjo šaulių uniformą, kai kas buvo su mūsų sena karine uniforma, ta žalia, bet dauguma civiliais apsirengę.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie visi buvo ginkluoti?

Aleksandras Icikavičius: Visi. Kas rusiškais automatais, nes ten tų ruselių prišaudė nemažai. Ir jie jau turėjo tuo metu tokius automatinius dešimties šūvių šautuvus. Automatų buvo labai nedaug. Automatų aš neatsimenu, kad būčiau matę, bet šitie, taip vadinami dešimties šūvių automatiniai šautuvai, jų buvo.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie turėjo kokius nors skiriamuosius ženklus?

Aleksandras Icikavičius: Nemačiau, negalėčiau pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: Jūs minėjot, kad prieš tai buvot sutikę baltaraiščius. Ar jie buvo su baltais raiščiais?

Aleksandras Icikavičius: Taip. Tai šitie visi, kurie vedė šaudyti, ir buvo baltaraiščiai. Visi jie buvo su baltais raiščiais. Laipsnių aš nežinau. Gal būt tie, kurie turėjo kariškas uniformas, ir turėjo kareivio laipsnį. Bet ta grupė, kuri mane rikiavo, joje karininkų nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: Kiek buvo žmonių toje grupėje, kuri jus rikiavo?

Aleksandras Icikavičius: Na, gal 20, 30. Jūs turite galvoje rikiuojančių ar išrikiuotų?

Alicija Žukauskaitė: Mane domina ir rikiuojantieji, ir išrikiuoti.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aleksandras Icikavičius: Na, išrikiuotų tarp 20 ir 30. O rikiuojančių buvo 4-6, nedaugiau. Alicija Žukauskaitė: O kiek iš viso buvo tų baltaraiščių ten?

Aleksandras Icikavičius: Sunku pasakyt, neskaičiuota, bet pagalvojus, - grupelė nueina, kita grupelė ruošiasi, treči rikiuoja, kai kas ten dar po kiemą laksto, tvarkosi, sandėliuose plėšia, juk viskas buvo iš žmonių atimta, - aš manau, kad apie 40 tikrai.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jus saugojo, ar siena kokia buvo aplinkui?

Aleksandras Icikavičius: Ten buvo uždaras kiemas. O ar saugojo kas, aš negaliu pasakyt. Ko nemačiau, to negaliu pasakyt. Matyt, kad uždaras kiemas, ir kažkur ėjo sargybiniai. Bet aš neprisimenu, pavyzdžiui, sargybinių bokštelių.

Alicija Žukauskaitė: Tai aš noriu patikslinti. Kai antrą kartą jūs susitikote šitą kupriuką su tuo, kuris su Vyčio kryžium ėjo, jie jus palydėjo iki pat durų Šaulių namų?

Aleksandras Icikavičius: Jie mane įvedė tiesiai į Šaulių namus. Įvarė į tokią daržinę, nedaržinę, patalpą didelę, atėmė iš manęs tą lagaminėlį mano, atėmė laikrodį ir atėmė tuos rublius, kuriuos aš ten turėjau. Vienu žodžiu, atėmė viską. Aš palikau stovėt su trumpom kelnaitėm, baltom kojine, juodais batais ir baltais marškiniais. Šviesiaplaukis. Plaukų, žinoma, tada buvo daugiau, ir aš buvau labai panašus į hitlerjugendo atstovą. Aš turiu nuotrauką.

Alicija Žukauskaitė: Parodykit.

Aleksandras Icikavičius: Ji yra padaryta keletą mėnesių vėliau, bet esminio pokyčio nėra. Štai, kaip aš atrodžiau. Tikrai vokietukas, cha, cha... Hitlerjugendo. Matot?

Alicija Žukauskaitė: Palaikykite dar nuotrauką, mes norime ją nufilmuoti. (...) Sakykite, prašau, kai jūs atsidūrėte ten, pamėginkite prisiminti detalėmis, ką jūs ten pamatėt?

Aleksandras Icikavičius: Pasakyčiau, kažkoks nesusipratimas, chaosas. Žmonių kieme daug, grupelės stovi, matyt, šeimos, žydų dauguma, verkia, kiti tampo už savo peisų ilgų, kiti meldėsi, tik rusų belaisviai neėmė į galvą, keikė paskutiniaisiais žodžiais viską, kas čia vyksta. Aiškino vienas karininkas, kad yra konvencija, pagal kurią karo belaisviai neturi teisės būti sušaudomi, bet niekas jos nepaiso. Nepaiso jos ir Tarybų sąjunga, abi pusės nepaisė. O šiaip jūs įsivaizduokit tą chaosą, žmonės supranta, kad jie suvaryti į kiemą, iš kurio jie grupelėmis vedami į miškelį netoli, girdi šaudymą, ir grįžta vyrai, kurie vedė, o žmonių nėra. Visiškai natūralus reiškinys – žmonių aikštėje mažėja, šūviai dažnėja, tai galite įsivaizduoti, kokia ten vyravo nuotaika.

Alicija Žukauskaitė: Sakykite, gal prisimenate, kokia mėnesio diena tai buvo?

Aleksandras Icikavičius: Galiu tiksliai pasakyt. Tai buvo... birželio 29, sekmadienis... Trisdešimtą, pirmadienį. 1941 metų birželio 30 dieną.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs ten atsidūrėte išryto?

Aleksandras Icikavičius: Tai kai paleido iš geležinkelio stoties, iš tų pakhauzų, kad galima eit namo, žmonės visi ir pajudėjo link miestelio. Ten gabaliukas yra kelio nuo geležinkelio stoties iki miestelio. Miestelis, Skuodas, tarp kitko, labai smarkiai nukentėjo.

Alicija Žukauskaitė: Jūs sakėt, kad girdėjosi šūviai, žmonių mažėjo. Sakykit, tuo metu, kai jūs ten atsidūrėte, ar jau vyko tas šaudymas?

Aleksandras Icikavičius: Jau vyko. Kai mane atvedė ten, šaudymas jau vyko.

Alicija Žukauskaitė: Iš kur jūs žinojot, kad dauguma žmonių buvo žydai?

Aleksandras Icikavičius: Na, atsiprašau, Lietuvos gyventojui prieš karą atskirti žydą buvo nesudėtinga. Ir išvaizda savo, ir drabužiais, ir kalba, be abejo. Nepaisant to, kad jie kalbėjo lietuviškai, bet su nepaprastai dideliu žydišku akcentu.

Alicija Žukauskaitė: Ar ten buvo vyrai, moterys...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aleksandras Icikavičius: Vyrų, moterų, vaikai, seniai, - visi, be jokio skirtumo.

Alicija Žukauskaitė: O kai rikiuodavo į grupes...

Aleksandras Icikavičius: Pagrindė pradžioje, kiek aš mačiau, į grupes varė vyresnio amžiaus žmones. O paskui, kai jų nebeliko, pradėjo vesti vidutinio amžiaus žmones. O dėl kitų, paskutinių, aš nežinau, aš nemačiau, nes mane į mašiną įsodino ir išvežė.

Alicija Žukauskaitė: O tie rusų belaisviai?

Aleksandras Icikavičius: O, jie stovėjo drąsiai. Streliaj. Juos, kai rikiuodavo, ir buožėm apdaužydavo, bet šiaip, jei taip galima pasakyti, mirčiai drąsiai žiūrėjo į akis.

Alicija Žukauskaitė: Kokioje eilėje jie atsidūrė?

Aleksandras Icikavičius: Tai yra grupė, kuri buvo prasiveržusi keliais sunkvežimiais iš Liepojos.

Alicija Žukauskaitė: Aš suprantu, bet aš norėjau pabandyti atstatyti chronologiją to kiemo. Ar jie buvo pačioje pradžioje?

Aleksandras Icikavičius: Šito aš nežinau. Kai mane atvedė, jie jau buvo.

Alicija Žukauskaitė: Kai jus rikiavo, ar jie dar buvo?

Aleksandras Icikavičius: Jau jie buvo sušaudyti. Juos sušaudė pačioje pradžioje su seniais.

Alicija Žukauskaitė: O jūs minėjot, kad dar buvo tarybiniai aktyvistai. Iš kur jūs žinojot šitą?

Aleksandras Icikavičius: Galima buvo suprasti iš žmogaus... Galų gale, kalbi su kažkuo, klausai, kas čia toks, tai sako, čia buvo valsčiaus raštininkas, kitas agitatorius, trečias koks nors komunistas. Kai tas vokiečių privažiavęs klausė, ko čia tas vaikas stovi, tai tas kuprius aiškina – komunist. Tai tas vokiečių pasakė: jūs esate beprotis. Jis dar vaikas. Ir tada liepė – raus. O šiaip tai ten niekas su niekuo nekalbėjo. Jeigu ne tas vokiečių, būčiau seniai supuvęs... Tai buvo mano pirmoji pažintis su Holokaustu. Aš to žodžio kaip tokiu net nežinojau. O paskui teko matyti įvairių dalykų, nes aš su tuo kariniu daliniu iki pat Tartu nusikasiau. Pradžioje mus iš Skuodo perkėlė į Kretingą. Kretingoje jau šaudymų nebebuvo. Iš Kretingos per Liepoją mes važiuojome į Rygą, matėme žydus ir karo belaisvius taisančius tramvajaus bėgius. Rygoje mes gyvenom tokiam malūne, ten mes aplinkui nematėm žydų, o Tartu jie dirbo prie geležinkelio. Matot, skirtumas, kad Europos geležinkelis yra siauresnis už rusišką, ir visus bėgius reikėjo perstatyti. Ir šituos darbus pagrindė atliko karo belaisviai ir žydai, bent kiek aš mačiau. Gal kitur kitokius darbus dirbo, negaliu pasakyti, nes paskui Kaune susidūriau, kad jie dirbo visur, ir oro uoste, ir geležinkelio stoty, ir, galų gale, Versalio restorane. Jie mums plaudavo skalbinius gete, mes važiuodavom pasiimti, o jie atėdavo pas mus juodiem darbams. Bulvės perrinkinėdavo. Skusti jiems neleisdavo, bet perrinkti iš tų didelių sandėlių, kur buvo bulvės saugomos per žiemą, tai jie privalėjo atrinkti, kur gera bulvė ir kur bloga bulvė. Bet pas mus jie, žinoma, gaudavo ir pavalgyti, ir parsinešti tų bulvių, kiek galima buvo į getą. Sako, juos kratydavo, šito aš nežinau.

Alicija Žukauskaitė: Sakykite, prašau, per tas klajones, per tuos važiuojimus per visokius miestus, ar jums yra tekę matyti kokių nors smurto atvejų prieš žydus, lenkus ar kitus civilius?

Aleksandras Icikavičius: Man teko matyti Pskove, prieš tai, kai mus dislokavo Tartu, buvo numatyta mus dislokuoti Pskove, ir mes su mašina nuvažiuojome į Pskovą. Pskove aš mačiau ant telegrafo stulpų kabančius žmones su užrašu „Bolševik“.

Alicija Žukauskaitė: Kiek tokių žmonių ten buvo?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aleksandras Icikavičius: Žinot, tikrai nerūpėjo skaičiuot. Ne vienas, ne. Kaip eina gatvė eilė stulpų, tiek ir jų kabo. Žydų ten aš nemačiau. Pskove žydų nemačiau. Gal jau jų nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais jūs matėte tuos stulpus?

Aleksandras Icikavičius: 1941 metais. Mes Tartu buvom apie tris savaites... 1941 metų liepos mėnesį, rugpjūčio pradžioj, tiksliau.

Alicija Žukauskaitė: Aš dar norėčiau sugrįžti į tą aikštę, iš kurios jus išvedė apnakvyndinti į geležinkelio stotį, iš tos pievos.

Aleksandras Icikavičius: Tai yra taip. Upelis teka, aš nežinau, koks ten upelis teka, ten didžiulė pieva priešais bažnyčią, vietos tikrai labai daug. Ir visi miestelėnai ten buvo suvaryti. Ten tautybių niekas neskirstė. Kai aš eidavau apsiprekinti į parduotuvę, tai parduotuvėj buvo žydas, kuris prekiaavo, ir man pagal tas korteles, kur išdavė vietos valdžia, pardavinėjo papirosus.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kas davė komandą, kad žydai turi eiti į Šaulių namus?

Aleksandras Icikavičius: Kas davė komandą?.. Va, dabar aš jums tiksliai pasakyti bijau.

Tik ne vokitis. Vokietis tik savo pasakė ir išjojo, jis buvo ant arklio. O kas davė komandą, aš jums tiksliai pasakyt negaliu. Matot, aikštė didelė, triukšmas, ermydelis.

Nežinau, kiek Skuodas turėjo gyventojų, penkis tūkstančius, šešis, visi klega. Ir čia pasigirsta komanda, kad žydai eina į Šaulių namus. Kas šaukė, aš jums pasakyt negaliu.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs atsidūrėte Šaulių namuose, nepažinodamas miestelio, ar jūs žinojote, kad jūs atsidūrėte būtent Šaulių kultūros namuose?

Aleksandras Icikavičius: Ne, nežinojau, sužinojau paskui.

Alicija Žukauskaitė: O kada nors paskui ar jūs mėginote vėliau sužinoti, kas buvo tas kupriukas ir tas kitas?

Aleksandras Icikavičius: Aš jums pasakysiu, 1944 metų pabaigoj manyje, grįžtant iš vienos užduoties, aš dar buvau su karine uniforma, buvo kilusi keršto banga surast juos ir, atsiprašant, nušaut, atsiskaityti, kaip sako, suvesti sąskaitas, bet pagalvojau, kad tai yra savivalė ir tvarka turi būti kariuomenėje, tuo labiau, kad mes važiavome amerikietiška sunkvežimyje, uždengtų brezentu. Daug nesimatė gatvėj, jei būčiau pamatęs, gal būčiau ir iššokęs, nesusivaldęs. Keršto banga buvo.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs buvote tam kieme ir girdėjote šūvius, ar galėtumėte apibrėžti, kokius šūvius jūs girdėdavot?

Aleksandras Icikavičius: Kulkosvaidžių ir pavienių šautuvų. Pagrinde ėjo kulkosvaidžių serijos, o paskui, matyt, tuos, kurie dar buvo likę gyvi, nušaudavo iš šautuvo tie vyrai, nes pagrinde buvo kulkosvaidžių salvės.

Alicija Žukauskaitė: Tie vyrai, kurie išvesdavo, jūs sakėt, kad grupė galėjo būti 20-30 žmonių, jūs sakėt, kad tą grupę formuodavo 4-6 žmonės, tai tie 4-6 išvesdavo?

Aleksandras Icikavičius: Išvesdavo. Jie susiformuoja grupę ir jie išsiveda. Paskui jie grįžta atgal ir vėl formuoja grupę.

Alicija Žukauskaitė: Kiek maždaug laiko tai užtrukdavo?

Aleksandras Icikavičius: Oj, sunku pasakyt. Tiek metų praėjo. Nežinau... Bijau nepasakyt tiesos, bet turbūt apie pusvalandį.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie buvo girti tie žmonės?

Aleksandras Icikavičius: Ne. Tai buvo rytą, jie dar girti nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: O jūsų eilė atėjo kada?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aleksandras Icikavičius: Mano eilė atėjo apie pietus, prieš pietus, nes aš jau pietus valgiau šitam kariniam daliny vokiškam. Nežinau tiksliai, dvyliką, pusę pirmos, sunku pasakyt tiksliai, nežinau. Laikrodį atėmė, orientuotis nebuvo į ką, tik tiek, kad mažėja žmonių skaičius šitam Šaulių sąjungos kieme, o toliau nieks nieko nesakė.

Alicija Žukauskaitė: Aš iš šaudymo vietos jūs galėjote girdėti kokius nors balsus?

Aleksandras Icikavičius: Ne. Balsų negirdėjau. Po daugelio metų dažnai važinėdavau į Skuodą sporto reikalais, bet niekad nesidomėjau tuo klausimu, gal būt, atsiprašant, ir prisimint nesinorėjo.

Alicija Žukauskaitė: O ta grupė paskutinė, kurioje jūs buvot, iš ko ji buvo sudaryta?

Aleksandras Icikavičius: Civiliai žmonės. Žydai, nežydai, nežinau. Tautybės niekas neklausė, rikiavo žmones, - stok, stok, stok. Kalba buvo labai trumpa.

Alicija Žukauskaitė: Ar tie žmonės, kurie buvo kieme, ar jie turėjo kokių nors daiktų su savim?

Aleksandras Icikavičius: Nieko neturėjo visiškai. Aš jums sakau, kaip iš manęs viską atėmė, taip ir iš jų viską atėmė. Tik visi buvo su drabužiais, niekas nebuvo nurengtas. Gal būt nurengdavo prie šaudymo duobės? Šitas gali būt, bet to aš nemačiau. Išvesdavo juos su drabužiais. Eiliniai paprasti drabužiai. Su batais, moterys su suknelėm, vyrai su kelnėm.

Alicija Žukauskaitė: O tas vokietis, kuris atvažiavo ir atkreipė į jus dėmesį, iš tikrųjų, ko jis ten atvažiavo?

Aleksandras Icikavičius: Jis buvo paskirtas karo komendantu vietoj išnaikintos karo komendantūros. Kapitonas Liutkė buvo paskirtas karo komendantu Skuodo. Ir mane atsivežė į komendantūrą. Na, ir komendantūroj, berods, rūkėm ir, tarp kitko, komendantūroj įvyko įdomus pokalbis, nežinau, kiek jis į temą. Mes užsirūkėm, ir Liutkė sako: na, matot, į Kauną patekt negalit, į Liepoją patekt negalit, reiks dar pakentėt. Aš sakau, karas greitai pasibaigs. Jis man sako: šitą karą mes pralaimėjom. Aš pagalvojau, kad čia gali būti provokacija, sakau, tamsta kapitone, ką jūs šnekat? Sako, Rusija mums ne Olandija, ne Belgija, ne Prancūzija ir ne Lenkija. Rusijoje yra didžiuliai plotai ir nežmoniški resursai. Mes neturime tiek žmonių, kad kiekvienam kvadratiniam kilometre bent po vieną pastatytume. Va tokie žodžiai buvo pasakyti, nors pokalbis buvo truputėlį panašus į provokaciją.

Alicija Žukauskaitė: O kiek jam metų buvo, tam Liutkei?

Aleksandras Icikavičius: Jis buvo 42-45... Jis buvo, paskui mes įsikalbėjome, geležinkelių statybos inžinierius, kuris buvo mobilizuotas į karą.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, prašau, ar jis kaip nors komentavo Skuodo įvykius? Turiu omenį įvykius Šaulių namuose?

Aleksandras Icikavičius: Ne, mes apie tai nekalbėjom niekada. Kiek esam gėrę alaus, kiek esam vaikščioję po miestą, po Rygą, po Tartu, niekada jis apie tai neužsimindavo. Niekada.

Alicija Žukauskaitė: Jūs gyvenot Kaune...

Aleksandras Icikavičius: Taip, aš su juo susirašinėjau per karą.

Alicija Žukauskaitė: Jūs gyvenote prieš karą Kaune, sakėte, buvo jausti įtampa. Po to išvažiavote į Palangą, į stovyklą.

Aleksandras Icikavičius: Įtampa buvo nuo pat to momento, kai keturiasdešimtais metais Lietuva buvo okupuota. Dar trisdešimt devintais metais, kuomet šitas Biržys per vieną savo laidą pasakė „Vilnius mūsų, o mes rusų“, - daug kas suprato, kad reikalai yra rimti,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

kad tuo nesibaigs, nes tos įgulos buvo Vilniuj, Naujojoj Vilnioje, prie Kauno, Šančiuose, Alytuj, Prienuose...

Alicija Žukauskaitė: Pone Aleksandrai, aš suprantu, bet mane domina toks momentas, kad jūs išvažiuojate į Palangą atostogų; vadinasi, jūs neturėjote jokios idėjos, kad bus karas?

Aleksandras Icikavičius: Na, apie karą nieks tiksliai negalėjo pasakyti datos, bet kad įtampa didėja Europoje, buvo aišku. Kas buvo skaitęs Hitlerio „Mein Kampf“, puikiai žinojo, kad jo tikslas dabar yra Anglija ir Tarybų Sąjunga. O kadangi į Angliją jis atsikando dantis ir jis suprato, kad į Angliją įsiveržti bus nelengva, tai, logiškai mąstant, liko Tarybų Sąjunga, kurią jis turėjo pult.

Alicija Žukauskaitė: Aš dabar norėčiau sugrįžti į Kauną, į kurį jūs sugrįžot po savo klajonių.

Aleksandras Icikavičius: Aš grįžau į Kauną, iš Tartu išvažiavęs 1941 metų rugsėjo 2 dieną.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs Kaune matėte kokią nors antižydišką propagandą? Kokius nors plakatus ar spaudoj ką nors?

Aleksandras Icikavičius: Spaudos aš nesečiau, nesidomėjau. Spauda, žinoma, rašė ką norėjo. Ką reikėjo, taip sakykim, nesėjo laikraštis „Į laisvę“, jis buvo aiškiai profašistinis ir buvo leidžiamas vokiečių valdžios lietuvių kalba. O kad taip būtų plakatai... Bet aš dar užtikau tuos vadinamus skelbimų stulpus, ant kurių buvo miesto karo komendanto įsakymas, kad visi žydų tautybės žmonės privalo persikelti į Vilijampolę. Mano namo sargas, toks ponas, kuris visą laiką su žmona ir vaikais kalbėjo lenkiškai, staiga pasirodė su lietuviška karine uniforma. Pažiūrėjęs į mane, pamatė vokišką karinę pilotę, numojo ranka. Bet kai privertė šaudyti žmones, jis pabėgo iš pokarinio dalinio. Išsikėlė iš rūšio į antrą aukštą... į trečią aukštą, į didelį žydų butą. Jis buvo kampinis, ten buvo, turbūt, keturi kambariai.

Alicija Žukauskaitė: Pone Aleksandrai, nesupratau truputį. Jūs sakot, kai privertė šaudyti žmones, jis pabėgo. Kur jis pabėgo?

Aleksandras Icikavičius: Jis pabėgo iš kariuomenės, iš tos lietuviškos kariuomenės, kurioje jis buvo įstojęs. Kai pradėjo šaudyti žmones, jau uždarė į getą, - juk getas ilgą laiką buvo atidarytas, kiekvienas galėjo įeiti, išeiti. Kai jį uždarė, palaukit, aš jums pasakysiu, turbūt, spalį 1941 metų įvyko didžioji akcija, apie 15 tūkstančių žydų buvo sunaikinta IX Forte. Mieste laikraščiai apie tai nerašė, televizoriaus nebuvo, radijas nesakė, bet visi žinojo. Tokius dalykus žino iškart visi. Kalbėjo aplinkiniai. Aš turiu pažįstamų, kurių tėvus iš Vilijampolės iškėlė į miestą tam, kad Vilijampolėje atidarytų getą, nes Vilijampolėje vieni žydai negyveno. Ten gyveno labai daug lietuvių, ten buvo šiokia tokia pramonė. Reiškia reikėjo tuos žmones, lietuviškas šeimas iš Vilijampolės iškelti į miestą, o į jų butus atkelti žydų šeimas.

Alicija Žukauskaitė: Tai tas lenkas įsikraustė į žydų butą?

Aleksandras Icikavičius: Mūsų name.

Alicija Žukauskaitė: Tai jis atsikraustė iš Vilijampolės?

Aleksandras Icikavičius: Jis iš rūšio atsikėlė į trečią aukštą to paties namo.

Alicija Žukauskaitė: Kaip jam pasisekė gauti tokį gerą butą? Ar jis pats jį pasiėmė?

Aleksandras Icikavičius: Tuomet ką norėjai, tą galėjai imti. Žydai buvo išvaryti į getą, butų buvo kiek tik norit, tuomet problemos nebuvo.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Jeigu galima, pabandykite prisiminti. Kai jūs papuolėte į tą kiemą, kiek galėjo ten būti žmonių apytikriai?

Aleksandras Icikavičius: Sunku pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: 50, 150...

Aleksandras Icikavičius: Ne, na ką jūs. Virš tūkstančio. Tik kiek, sunku pasakyti.

Įsivaizduokite, kiemas, kuriame šauliai atlikdavo rikiuotės pratybas. Tai ne kiemelis prie daugiaaukščio namo. Tai didžiulis kiemas, kuriame pagrinde būdavo atliekamos pratybos žygiavimo, marširavimo, muštro. Ir jis buvo pilnutėlaitis. Tiksliai pasakyti negaliu, bet aš manau, kad apie tūkstantį, pusantro tūkstančio tikrai. O gal ir daugiau. Aš stengiuosi mintimis atkurti tą vaizdą. Tas klegesys, jūs nesuprantat, ta atmosfera yra kažkas tokio slegiančio. Klegesys žmonių, verkia žmonės, moterys, vaikai laksto, nesuprasdami, apie ką... ir ten žaidžia. Vyrai sustoję seni meldžiasi. Ermydelis baisus. Kas juos galėjo skaičiuoti? Bet aš sakau, apie tūkstantį, pusantro tikrai. Yra paprastas dalykas, - pažiūrėt statistiką. Kiek Skuode iki karo buvo žydų, nė vieno neliko, išskyrus tuos, kuriuos išvežė 1941 birželį, arba keletas, kurie gal pabėgo į Tarybų Sąjungą. Visi kiti buvo sušaudyti. Po tų įvykių Šaulių namuose Skuode nė vieno žydo su žvake negalėjot atrasti.

Alicija Žukauskaitė: Ar tie žydai Šaulių namuose turėjo ant savęs kokius nors ženklus?

Aleksandras Icikavičius: Nieko dar neturėjo. Dar nebuvo tos Dovydo žvaigždės, dar neturėjo.

Alicija Žukauskaitė: O kaip sargyba elgėsi su žmonėmis? Jūs sakėt, kad jie mušė tuos karo belaisvius. O kaip su paprastais žmonėmis elgėsi?

Aleksandras Icikavičius: Matot, aš jums pasakysiu taip. Karo belaisviai buvo labai išdidūs, labai narsūs, kaip pasakyti, žvelgdami mirčiai į akis. Čia sakydavo „stok“, ir žmogus stovi. Tokio... organizuoto, kad ir lengvo pasipriešinimo, bandymo kažką aiškinti, - juk jie vienas kitą pažinojo, jie kartu gyveno. Pasakyti, Petrai, tu į mane šausi, - aš šito negirdėjau, kad taip būtų buvę. Ar iš baimės, ar dėl ko kito, aš negaliu pasakyti, bet jiems nereikėjo vartoti jėgos, kad tą grupelę sustatytų. Kiek reikėjo jėgos, kai atėmė iš jų visus daiktus, šito aš nežinau, nemačiau. Ten galbūt reikėjo, nes vis tiek, kaip sau nenori, jie turėjo ir laikrodžius, ir žiedus, visi jie turėjo tą vadinamą šliūbinį žiedą, kaip kiekvienas vyresnio amžiaus vedęs žmogus. Jie galų gale turėjo gal ne visi, bet santaupų, vieni daugiau, kiti mažiau, čia įvairiai. Įvairūs žmonės, įvairūs sluoksniai tarp tų pačių žydų. Buvo turtingų, buvo ir vargšų.

Alicija Žukauskaitė: O kai iš jūsų atėmė tą lagaminėlį, ar jūs matėt daugiau atimtų daiktų?

Aleksandras Icikavičius: Pilna. Didžiulė patalpa, pilna daiktų. Lagaminai, krepšiai, skaros iš šono per vidurį surištos. Pilna.

Alicija Žukauskaitė: Kieno buvo tie daiktai?

Aleksandras Icikavičius: Tų žmonių, kurie buvo atvaryti į kiemą. Pagrindė žydų.

Alicija Žukauskaitė: O ta patalpa buvo kokios paskirties?

Aleksandras Icikavičius: Aš dabar stengiuosi ją prisiminti... Du langai, skliautai tokie buvo. Ar tai galėjo būti koks nors garažas... Negaliu pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: O gal tai buvo sporto salė?

Aleksandras Icikavičius: Ne, nepanaši į sporto salę ir nei į aktų salę nepanaši. Nepanaši, nes sienos nebuvo išdažytos.

Alicija Žukauskaitė: Ar tuos daiktus saugojo kas nors?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aleksandras Icikavičius: Be abejo. Atrakindavo, užrakindavo, spyną užkabindavo, stovėjo sargybinis, jis turėjo raktą.

Alicija Žukauskaitė: Ir jus įvedė ir liepė padėti tą lagaminėlį?

Aleksandras Icikavičius: Įvedė, atėmė viską ir išvarė lauk. Čia procedūra truko pora minučių.

Alicija Žukauskaitė: Tai tą jūsų laikrodį į kišenę įsidėjo ar padėjo ant lentynos?

Aleksandras Icikavičius: Paskui aš jį atgavau, į kišenę neįsidėjo. Kur jie dėjo, nežinau, bet man mano laikrodis buvo gražintas.

Alicija Žukauskaitė: O kaip tai pasisekė?

Aleksandras Icikavičius: Tas kapitonas Liutkų paklausė, koks buvo jūsų laikrodis. Aš pasakiau „Certina“. „Certina“ buvo šveicariški laikrodžiai, gan geri, ne super brangūs, bet geri.

Alicija Žukauskaitė: O čemodanėlį atidavė?

Aleksandras Icikavičius: Jis gulėjo, nieks net nebuvo pravėręs.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs nuėjote į sandėlį ir pasiėmėte savo čemodanėlį?

Aleksandras Icikavičius: Pasiėmiau savo lagaminėlį, savo laikrodį. Ir su pinigais buvo įdomu. Aš turėjau 200 rublių. 200 rublių pagal vokiečius buvo 20 markių. Vokietis manęs klausia, kiek pinigų turi? Aš sakau 200, turėdamas mintyse rublius, ir jis manė, kad markes, ir man atseikėjo 2 000 rublių. Buvau turtingas žmogus. Matot, kaip išeina per nelaimę.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.